

ÜLIÕPILASTE LEHT

Nr 2. VEEBRUAR ☒ I. AASTAKÄIK ☒ 1914.

GEORG ZIRK'I TRÜKK

::

TARTUS

Sisu:

	lk.
1. Kas peab üliõpilane poliitiliselt erapooletu olema? K. Luts	1
2. Üliõpilased ja keeleküsimus. J. Aayik	10

Kirjandus ja kunst.

3. Г. Нигголь : Об одной особенности грудной клетки у эстов. Dr. H. Sulg	14
4. В. Эрниц : Из истории борьбы против алкоголизма у эстов. Ad. Bachmann	17

Eesti üliõpilaste organisatsioonid.

5. Eesti Üliõpilaste Selts „Põhjala“ Peeterburis. J. P.	19
6. Moskva Eesti Üliõpilaste Selts. L—i	20
7. Eesti Üliõpilaste Seltsi Loodusteaduse osakonna tegevusest. H. Niggol	21

Väljamailt.

8. VIII rahvusvaheline üliõpilaste kongress. V. Ernits	22
--	----

Soomest.

9. Soome üliõpilased ja karskusevõitlus. V. Ernits	24
10. Üliõpilaste hulga puhul Soomes. V. Ernits	24
11. Soome üliõpilaste käik Eestis. V. Ernits	25

Toimetusele tulnud kirjad.

12. Missuguste abinõudega „Postimees“ oma andete eest võitleb. Moskva E. Ü. S.	26
13. Üleskutse Eesti üliõpilastele. R. Janson	28
14. Eesti üliõpilaste organisatsioonide adressid	30

ÜLIÕPILASTE LEHT

Eesti edumeeliste üliõpilaste häälekandja.

№ 2.

Veebruar.

1914.

Kas peab üliõpilane poliitiliselt erapooletu olema?

Korralduskogu P. E. Üliõpilaste seltsis peetud kõne.

Järgnevas ettekandes olen püüdnud põhjusemõttelise vastuse anda ühe tähtsama üliõpilaselu küsimuse pääle. Olen katsunud seda võimalikult objektiivselt teha, omi arvamisi ainult kestvate isiku arenemise seaduste ja ühiselu nõuetega põhjendada. Parajal kohal tarvitan üliõpilaste ankeedist saadud arvusi.

Kahesugused on põhjused, mis mind on sundinud seda küsimust käsitlusele võtma. Esimene neist on kiire korporatsjoni- vaimu kasvamine meie üliõpilaskonnas viimasil aastail. Meil on juba viis korporatsjoni kaheksa vaba üliõpilaste seltsi kõrval. Ei pea mitte arvama, et korporatsjoni asutamisel tagasihutajaks ainult edev soov on värvilist välimust enesele saada. Oleks see nii olnud, poleks maksnud neid kõne allagi võtta — las nooredmehed ilutseda, kelle task seda lubab. Kuid kui mõnel pool ometi tahetakse asju ainult sellest küljest paista lasta, mis katse näit. „Postimehe“ veergudel on tehtud, kui sääli värvide küsimuse kaitsjad ainult selle esteetilise külje ette tõid, siis on küllalt ajakohane meeletuleta, et korporatsjoniid vastakaaluks vabadele üliõpilasühisustele asutatakse ja et nende ilmumine mitte ühenduses esteetilise nõude või tunde tõusuga pole, vaid on seotud uue tõusikute kihi ilmumisega Eestis. Korporandiid on selle jõuka kihi edustajad üliõpilaste ringkondades. Värviline välimus, mis neile omane, on küll kindlasti nähtuse süütum külg. Halbus peitub teisel ja nimelt selles, et korporatsjoniid kaudu üliõpilaste kogusse uus, võõrsilt laenatud vaim ja eluviis tuuakse. Korporandiid eitavad meie

eluviisi ja mõtteilma, mis rahvameelne on. Nead asetavad enesele rea nõudmisi, mille hulgas tähtsam on poliitiline erapooletus õppimise ajal. See nõue seisab iga korporatsiooni põhjuskirja esimesel kohal, — peab seega põhjapaneva tähtsusega olema. Korporatsioonidel on korda läinud juba kaunis suure kogu poolehoidjaid oma erapooletuse lipu alla koguda. Sellega peab rehkendama.

Erapooletuse kaitsjaid leidub küllalt seltskonnasgi, iseäranis sääil pool, kus poliitilise mõtte tumenemist hää meelega nähakse.

Teiseks põhjuseks on üliõpilaste ankeedi arvud. Neist näeme, et „erapooletute“ arv, mis Peeterburis 19,40% suur on, väikelinnades järk-järgult tõuseb ja väljamaal õppijate keskel juba 47,60% on. Kui siin veel meeletuleme, et korporatsioonid ankeedi pääl läbistikku õige vähe vastuseid on saatnud, siis selgub, et erapooletusel pääl korporantide ringkonna veel organiseerimatus massis laialine austajate ringkond on.

On siis küllalt ajakohane, kui meie põhjalikuma harutuse alla võtame küsimuse: Kas peab üliõpilane poliitiliselt erapooletu olema?

Enne aga kui vastusega esinema, asetame veel teise küsimuse, nimelt: Kas peab riigikodanik poliitiliselt erapooletu olema? Selle küsimuse pääl ei või juba kahte vastust olla. Riigis, kus rahva saatus ta enese määrata, ei või ja ei tohi ükskõiksust poliitilistes küsimustes olla. Ainult isevalitsuslikuil mail on see mõeldav. Leidub seda konstitutsioonilistes riikides, siis on see ebaloomulik, kahjulik nähtus.

Igast üliõpilasest saab edaspidi riigikodanik, kellel poliitilised vaated peavad olema.

Jääb üle küsida: Millal tuleb siis poliitiline isemäärus esile võtta, kas enne üliõpilase põlve, sel ajal, või pääl selle?

Poliitilised vaated, kui nad vähegi põhjendatud tahavad olla, ei või sotsioloogilistest, filosoofilistest, usulistest j.n.e. lahus ilmuda. Need kõik on oma vahel ühenduses ja määravad ühiselt isiku „ilmavaate“. Seega langeb ühiskondlikkude, poliitiliste vaadete valmimine ühte teiste vaadete küpsmise ajajärguga. On selge, et see ei või mitte sündida enne üliõpilase põlve, keskkoolis. Olgu küll, et teadmiste omandamine lapseest alates, läbi kesk- ja ülikooli kuni vanaduse nõrkuseni kestab ja sama pikalt siis ka vaimlise kasvu aeg vältab, ometi ei sünni see ühe- taoliselt. On olemas ajajärk, mille pääl selle maksimum langeb, kus intellekt küpsuse omandab, et pärast ainult kvantitatiivselt ja mitte enam kvalitatiivselt muutuda. Kõrgema hariduse omandajail on selleks ajaks kahtlemata üliõpilase põlv.

Keskkoolis ei ole poliitiliseks küpsemiseks häid tingimusi. Reglamenteeritud elu, millest kõrvale kaldumine karistusi toob, ühejooneline edasitõttamine isikuliste omaduste ja kalduvuste päale vaatamata, alaline järelvalvuse all olek sees- ja väljaspool kooli võtab isikult iseseisvuse, röövib vaimu värskuse ja takistab omapärast edenemist. Õppimine muutub passiivseks teadmiste omandamiseks. Iseseisev järelekaalumine ja arvustus puudub. Teadmisi võetakse vastu kui rooga, mis valmina kaetud laual seismas. See'p see on, miks iseseisev isik keskkoolis nii haruldane nähtus on. Tuleb ta ometi ette, siis küll mitte kooli süü tõttu. Siin on tegevad ajavaim, ettejäudnud seltsimeeste vaimline mõju ja muud välised tegurid.

Kõrgem kool lõpetab selle ajajärgu. Selles algab uus, värvikas ja luulelik, vastutusrikas iseseisvuse ajajärk, millel on isiku edaspidise töö ja elu kohta põhjanev mõju. Väliselt algab see sellega, et isik esimest korda omas elus õpeharu o m a t a h t m i s e järele valib. Ja seda esimest iseseisvat sammu vaadeldes võib näha, kui nõrk ja vankuv on veel mõte. Paljud noortest meestest ei jaksa kindlat valikut teha. Nemad ei tea sedagi, mis nad tahavad, millest nad kinni peavad hakkama.

Läheb kaks, kolm aastat mööda ja isikus võib suurepäraselt muutust näha. Endist nõrka kõhklejat ei taha enam ära tunda. Kust tuli iseteadvus, kust otsustamisvõime, kust suured püüded ja sõnad? See on kõrgema kooli mõju. Vähema tähtsusega on, et isik vanemaks sai: vanu mehi on ka keskkooli viimastes klassides küllalt tukkumas.

Kõrgem kultuuriline elu, see on see nõiakepp, mis inimese ümber löi. Kultuuraelu kvintessents tuleb õppijale igalt poolt vasia ja tungib hingesse. Tuleb professorite kõnetoolidelt, tuleb seltsimeeste vaidlustest, tuleb kuulatud kõnedest, loetud raamatuid ja nähtud kunstidest. Tuleb kõigilt poolt ja ühel hoobil. Tuleb lühikese aja kestes ja teeb vaimuelu intensiivsemaks kui kunagi enne ja pärast. Nagu pookimine metsas kasvanud võsu võrsuma paneb, nõnda mõjub kogu see elu isiku päale. Seda enam, et emotsjonaalne elu, mida edenemise tähtsamaks teguriks tuleb pidada, sel ajal kõige elavam on.

Pärast ei kordu iialgi nende hääde arenemistingimuste kompleks. Vaim on veel värskel, vastuvõtlik ja peenetundeline. Kogu elu ja olu, nagu enese valitud teaduseharu läbitõttamine enese määratud järjekorras, professorite isiklik ja seltsimeeste kogumõju; terve rida väliseid mõjusid, nagu — suures kogus kaasa elamine, väikene uhkusetunne lugupeetud kihi edustaja olla

j.n.e. mõjub seks kaasa, et emotsjonaalist elu enne nägemata kõrgusele tõsta, mis on produktiivse töö kõige parem eeltingimus*). Üks aasta sarnast intensiivist elu on enam väärt kui kaks-kolm hariliku elukäigu omi. Sellepärast ei ole vaadete küpsuse määramisel tähtis mitte isiku absoluutne vanadus, vaid läbielatud semestrite arv. Võib vanalt ülikooli astunud olla ja ometi taga seista nooremast, kuid vanemal semestril viibijast seltsimehest.

Kui tähtis igaüks neist teguritest on, seletab meile ankeet. Suurlinnad, mis oma õpeasutuste, kunsti ja kirjanduse- ilma ühenduse tõttu vaimuelu koonduse kohtadeks saanud, mõjuvad enam ja hääsihiliselt isiku isemäärusele kaasa. Kujunenud vaadetega isikute protsent on neis suurem kui väikelinnades, kes kõike seda noortele pakkuda ei suuda, mis tõttu viimased ka maha jäävad. Poliitilised vaated on kujunenud Peeterburis 63,5^o%, Moskvas 60^o%, Tartus 42,1^o%, Riias 38^o% ja väljamaal 23,8^o% üleüldisest õppijate arvust. Peame veel meeles, et kõrgema kooli lõpetamise ajajärk ühte langeb isiku kehalise ja vaimlise täienemise ajaga. Harilikult lõpetatakse meil kõrgem kool päale 25 eluaasta. Selles ajajärgus on keha ja intellekt oma täiuse võimalikul kõrgusel. Siit päale kivinevad vaated, iseloom, kombed ja harjumused, ühe sõnaga — isik saab endale kestva kuju.

Suurt huvitust pakuvad järeldused, millele Vilhelm Ostwald on jõudnud, kui ta isiku loomisvõime ja vanaduse aastaid on võrrelnud. Temale tuntud teadlaste, nagu Helmholtzi, Faraday, Davy ja teiste elutööd põhjaliku uurimise ja hindamise alla võttes, esitab ta kõige päält tuntud väite, et vaimutöö lapsepõlves nõrk on ja vanaduses uuesti alla langeb. Seega on selle maksimum kusagil vahepeagal. Ostwald seabgi omaks ülesandeks otsida seda ajajärku, mille päale maksimum langeb. Uurimiste tagajärjel tunnistab ta selleks 25 eluaasta lähidal oleva ea. Selles ajajärgus tehakse suuri leidusi, iseäranis aga avaldatakse uusi ajajärka loovaid mõtteid. Pärast detaalitakse ainult seda, millele tol ajal alus pandud**).

Mitmekülgist tõendust leiab seega väide, et kõrgema kooli lõpetaja isik oma edenemise kõrgemal tipul seisab. Ta on välja kujunenud. Mis temast saada võib, on ette näha. Kindlasti võib ütelda, kellest teadusemees, kellest kirjanik ehk kunstnik saab ja kellest mitte. Ootamatusi ei tule enam ette, sest annete ulatus ja tegevuse sund on igal ühel näha. Võib eksida ainult tegevuse kvantumis. Kvalitatiivne külg on väljaspool kahtlust.

*) v. Петражицкий, Университет и наука.

***) Vilhelm Ostwald. Grosse Männer.

Üleüldiselt ei ole seega tõusu enam oodata. Ennemini tuleb juba langemist karta, mis ka tihtipääle, järk-järgult muidugi, ette tuleb. Igaüks võib oma tutvuse piirkonnast näitusi viimase ütelse tõenduseks leida. Miks muidu seltskonnas nii skeptiliselt „noorte“ tegevust päält yaadatakse? Teatakse elunähtuste põhjal, et paljudel tegevuse õhinat ainult nooruse päeviks jätkub. Pärast käivad nad maha, kui üleskeeramatu kell.

Meie teame nüüd nähtuse õigeid põhjusi. Meie võime nüüd eksimata yastata, miks nii palju noorimehi kooli lõpetades avaliku elu silmapiirilt kaob. Nende vaimuelu maksimum on neil möödas, läbi elatud. Nad on pikaldases languse ajajärgus ja elavad ainult tol ajal omandatud inertsil kulul. Ja kui nad kiirelt alla langevad, siis ei olnud nad ka õitseaial vististi küllalt iseseisvad vaimud, vaid suutsid ainult teiste najal ja abil püsti seista. Helk, mida nad heitsid, oli kui kuu laenatud valguse sarnane.

Uus tõendus sellest, kui tähtis, kui ülitähtis osa isiku valmimiseks ümbritseval ringkonnal on. Üliõpilaste seltsid on üheks teguriks valitseva õhkkonna loomises. Vaim, mis nendes valitsemas, imbub vähehaaval nende osanikkudesse ja veel kaugemale eemalseisjatesse. Ei ole seepärast kaugeltgi ükskõik, mis lipu all neis rahvast kogutakse ja mis neile sääil kätte harjutatakse. Mõnigi nõrk vaim võiks ajakohasel mõjutusel tagurlistelt võimudelt ära võidetud saada. Üliõpilaste seltside tegevus peaks iga seltskonna tegelast huvitama. Oleks väga asjakohane, kui nimetatud seltsid avalikus elus kujunenud vooludega päri käiks.

Vististi on mitmel juba ammu keele pääl küsimus: Kas isik enesele pääle ülikooli lõpetamise vaateid ei või omandada? Mis keelab teda seda tegemast?

Muidugi võib ta seda teoorias, kuid de facto sünnib see üliharva. Esiteks on selleks terve rida uusi takistusi ees, mida varemini ei olnud: ametikohuste täitmine, perekonna mured, seltskondlikud kohustused j.n.e. Teiselt poolt jälle puuduvad kõik need tegurid, mille suurt mõju üliõpilase põlves eelpool selgitasime. Kui neid halvenevoid tingimusi tähele panna, võib julgesti ütelda, et pärastine arenemine väga küsitav on.

Ka on igaühel teada, et kõrgema haridusega isikud otsekohe vastutusrikaste ametite pääle võivad saada, kus juba valmis vaated abiks käes peavad olema. Seda nõuab elu igalpool. Kes tahaks sääil oodata, kuni tegelase pääst udu lahkub?

Viimati on harjumisel ka oma mõju ja isik, kes 7—8 aastat on suutnud vaadeteta olla, on seda kõige suurema südamerahuga edasi. See on juba ta elunõudeks saanud. Ennemini

tunneks ta valu omast erapooletusest lahkudes, kui sellele ustavaks jäädes. Keda üliõpilasepõlve tulisem elu üles ei ole suutnud raputada, jääb jõuetumaks kogu omal eluajal.

Ma kordaksin veel oma pääväidet. liõpilase põlves kujuneb isik. Selle aja lõpul peab käes olema iseseisev mõtlemine, kindel iseloom ja ilmavaate põhjusjooned, lühidalt — isemääruskäik peaks lõpule jõudnud olema.

Need on üleüldise maksvusega märkused. Vaatame nüüd veel Eesti iseäraldusi. Need olenevad esiteks rahva väikesest kogust ja teiseks tema kultuurilise edasitõttamise kiirusest. Viimane sünnib haruldase jõuga. Ei ole sugugi harilik edusamm see, kui mõne viiekümne aastaga ühetaolisest orjapõlves viibijast rahvast, kelle ainukene kirjavara piibel ja lauluraamat oli, klassidesse jagatud haridusrahvas sai, kellel oma kodanlus ja proletariaat olemas. Kiire käigu tõttu langeb ühe rahvapõlve pääle töö, mis mujal mitme teha olnud. Meil peab seega suurem nõudmine tublide asjatundjate jõudude järele olema. Loomulik, et juhtiv osa ettevõtetes intelligentsi kätte langeb. On ju intelligents — diplomitud ja diplomimata — rahva nõuete mõistja, kelle kaudu kihid omi vaateid, nõudeid ja tegevuskavasid üles seadnud. Asjade loomuliku käigu juures ilmub suurte arvude korrakindluse tõttu teatav protsent isikuid, keda seltskondlik töö huvitab, kes, võiks ütelda, sündinud seltskonna tegelased on. Meie olud nõuavad suuremat protsenti, mida harilik juurekasv ei või rahuldada ja mida ainult otstarbekohase, sihikindla kasvatuse teel võidakse kätte saada. Seda peaks ette võtma, ja üliõpilased, kes selles asjas teadvusele on jõudnud, peaksid enam huvi seltskondlikkude asjade vastu avaldama. Seda enam, et on veel teine põhjus, miks tegelaste protsent meil kõrge peab olema. On teada, et ettevõtete juhatuses viibivate isikute arv mitte kindlas vahekorras lihtliigete arvuga pole. Mida suurem viimaste arv, seda vähem, võrdlemisi, on juhtivate jõudude arv. Et meil kõik ettevõtted rahva väikese arvu tõttu ka väikearvulised on, oleme meie sellepoolt halvemis oludes kui suured naabrirahvad. Meie ettevõtted nõuavad võrdlemisi suuremat tegelaste protsenti. See maksab nii kodanlaste, kui tööliste ettevõtete kohta.

Juba praegu on seda näha. Nõnda nimetatud „tähtsate meeste“ protsent on meil nüüdgi ju haruldaselt suur. Siin päälinnas, teiste rahvaste ülekaaluvas arvus, ei pane seda nii tähele. Kodumaa linnades aga, Tartus näit., on see otse silmatorkav. Võib olla, ei märka tartlased ise seda mitte. Minul aga, kellel läinud aastal esimest korda juhus oli kodumaa linnu näha, puutus

see värske mulje tõttu otsekohe silma. Alguses kõlab se nii veidralt. Eesti rahvas on arvu poolest pea kõigist muist rahvastest järel, tähtsate meeste protsent on aga suurem kui kusagil mujal! Kuid kui nähtuse põhjusid otsima hakkad, näed, et siin paratamatu nähtusega tegemist on, mis teisiti ei võigi olla.

Selle pääle vaatamata on meil siiski puudus tegelastest. Tegelaste puudusest ei kõnelda mitte ainult väikestes maakohtades, vaid isegi suurtes linnades, nagu Tallinnas ja Peeterburis, on „tegelaste kriis“ päevakorral ja jällegi mõlemis vooludes.

Tegelaste puudus sunnib pahatihti juhtivat osa nende kätte andma, kellel aimugi ei ole neist kohustustest, mis nende pääle langevad. Tõtt ütelda — kes meil Eestis on selle eest kindlustatud, et temast seltskonna tegelast ei tehtaks, liiati veel siis, kui temal diplom taskus on? Seda võib igauhega sündida, kes küllalt arukas ei ole, et sellest tööst keelduda, mida ta ei tunne. Tuletame meele „Linda“ kurba saatust, kus paarisaja tuhandelise ettevõtte etteotsa mehi seati, kellel omal eluajal vististi vähe rahaasjanduslikku vilumist oli — keegi rätsepp ja keegi lukusepp olid ühevahe direktoriteks. Tagajärg on kõigil teada. On teisigi sellekohaseid näitusi.

Intelligentsi vähesus sunnib tagavaraväge abiks võtma, ja seda on meil üliõpilased. Neile langeb selle tõttu osaks mitte ainult passiivne ennast asjadega tutvustamise osa, vaid muudega ühevääriline aktiivne tegevus avalikus elus. Seda osa on üliõpilased ka vanemaist aegadest pääle etendanud. Tänapäevgi leiad neid ajalehtede kaastöölise hulgas, olgugi mõnikord reklaami pärast — Postimees eesotsas —, igat sorti kirjanduslikkudes ettevõtetes, ühistegevuses, karskuseliikumises, tööliste seltsides j.n.e., lühidalt — igalpool, kus haritud jõudusid vaja.

Kas on meie üliõpilaste kogu ka küllalt ettevalmistatud nii suurt osa mängima? Kahjuks peab tunnistama, et ta seda mitte ei ole. Suurel osal puudub isegi huvi seltskondlikkude asjade ja teaduse kohta. Seda tunnistab meile ankeet. Tartu üliõpilastest loeb pea 100% ajakirjandust, ligi 80% ilukirjandust, seltskonna-teadust aga läbisegi ainult 15%, kus juures veel nimetama peab, et viimane arv veel sugugi õiget ettekujutust ei anna. Peab täiendades nimetama, et vaadete järel jaotades „erapooletuist“ ainult 8% seda teeb. Kõige suurem huvi on sotsiaalistiselt mõtleval rühmal; neist loeb seltskonnateadust 72%.

Kokku võttes peab järgmise otsuse andma: Eesti üliõpilane peab seltskonna-teaduse ja -asjade vastu suuremat huvi üles näitama, kui seda mujal tarvis läheb.

Läheme nüüd üleüldise seisukoha juure tagasi. Kui üliõpilase põlvel isiku edaspidise elu pääle selle võrra määrav

mõju on, kuidas tuleks siis seda aega võimalikult kasulikult ära tarvitada? Missuguse tegevuskava peab üliõpilane endale üles seadma?

Üliõpilaste elu kujuneb üleüldiselt kolme tüüpi järele. Esimene neist on see, mis kõrgemas koolis viibimise aja lõbutsemiseks ja ilutsemiseks kulutab. Õppimine on kõrvaline asi. Elu jookseb veel laialt tuntud eeskava järele: Wein, Weib und Gesang. Selle eeskava iseäranis osavad täitjad ei lõpeta harilikult ülikooli, mis ka nende kavatsustes ei seisagi. Meil Eestis on ainult lühikene ajajärk olnud, kus üliõpilased selles sihis on elanud. See oli siis, kui läinud aastasaja lõpupoolel Tartu E. Üliõpilaste seltsis korporatsioonilised instinktid iseäranis tugevaks said. Siis tehti õllekannude taga Landesvaterit, kanti värve, paugutati püstolid ja veheldi vahvasti mõõkadel. Ka jooma- ja kahevõitluse sundus maksis sel ajal, kus võimalikult lõbusalt katsuti elada.

See oli igatahes möödaminev nähtus ja ei tunnista muud kui seda, et tolleaegsed üliõpilased oma teadvuse poolest alles lapseas viibisid ja sakslaste eluviisi iga avaldust, nii rumal kui see ka võis olla, aukartliku imetlusega päält vaatasid, selles kõrgema kultuura avaldust nähes, mida siis talupojaliku ustavusega järele aimati.*)

Käesoleval ajal näib see tüüp meie korporantidele meeldivat. Meie aga kustutame ta täieliku südamerahuga omast eeskavast maha.

Teist tüüpi võiks puhtale teadusele elamiseks nimetada. See on juba sümpaatilisem tüüp. Ja kui meie teisel maal ja teisel ajal elaksime, oleks raske mõnda etteheidet sellele teha. Teadusele andumine, mis harilikult enesekitsendusele viib ainelises elus, nõuab juba suurt intellekti, kes puhtast äratundmisest lõbu tunneb, selle väärtusest aru saab ja sellele muud lõbud ohvriks toob. Ühiskonnas peab teadus ja tema hindamine juba kõrgel astmel seisma, et selle tüüpi ilmumine võimalikuks saaks. Ja ometi ei kiida ma selle tüüpi esitajaid ei meil ega Venemaal. Ma ei võta arvesse neid, kes teadusele elamise katte all ennast kohustustest ühiskonna vastu vabastavad; ei ka neid, kes seda nime kurjasti tarvitavad, et tema varjul edasi tõttava seltskonna parematele püüetele vastu töötada — meie kurva kuulsusega „akademiste“; ma rehkendan ainult nendega, kes ilma tagamõtteta püüavad selle eesmärgi poole ja ütlen, et nad eksivad arvates, et puhtale teadusele elamine meil võimalik on: vaba teadus on Venemaal kui tagaetav mets-

*) Oleks vahest ülekohtune seda iseloomustust i ga tolleaegse üliõpilase kohta maksvaks tunnistada: kahtlemata leidus selgi aja! tõsisemate huvidega üliõpilasi. Toim. täh.

loom, nagu need teavad, kes viimase aja sündmusi arvustavalt on vaadelnud. Miks keeldus Metshnikov, kui temale Venemaal viibimise puhul ettepanek tehti, omi töid Venemaal jätkata? „Teie ei ole veel küllalt edenenud, et puhas teadus teil võimalik oleks,“ oli vastus.

Kui keegi omale ometi selle sihi ette seab, siis tuleb ainult kahetseda, et nooremehe arvustusvõime nii nõrk on, et ta ei suuda ära mõista, mis ta ümber sünnib. Ja tuleb tõsisest kartusest avaldada, kas ta ei eksi, kui säärase piiratud mõttevõimega loodab teadusele kasu tuua võivat.

Jääb üle kolmas tüüp, mis minule armas ja mida ma igaühele soovitaksin. Õppimine eriteaduse sihis on tema pääülesanne. Selle kõrval seisab püüde omandada teadusi seltskonna, ühiskonna kohta, et ennast ette valmistada tulevasele seltskonnatööle ja jõudu mööda kasulik olla juba üliõpilase põlvesgi. Kui keegi arvab, et nimetatud kahes sihis ühelajal töötamine üle jõu käib, siis võin oma isikulise äranägemise ja suurema hulga kogemuste põhjal tõendada, et see mitte nii ei ole. Üliõpilasel leidub kindlasti eksamitest ja valmistustöist vaba aega, mida ta oma tahtmise järele kulutab: ühed spordiks, teised kunstide, muusika, kirjanduse huvidele j.n.e. Ajajärgud vahelduvad. Ühel on õpeaine eelvalitseval seisukohal, teisel kõrvaline ettevõte. Nõnda on see varemini olnud ja kestab meiegi päivil edasi. Juba esimesed Eesti üliõpilased võtsid osa rahva tööst. Säält pääle on seda igal ajal suudetud teha ja ega meiegi nii väljasurnud pole, et see meie jõust üle käiks.

Sellele tüübile on meie ja Vene üliõpilaste rahvameelsed ollused alati ustavad olnud. See on meil üleüldiselt maksvaks olnud ja peab selleks ka jääma. Sest see on eluviis, mis inimest tõstab, teda ta kaaselanikkudele lähemale toob, sotsiaalseid instinkte kasvatab ja rahvaelu mõistmisele viib, nii et hiljemini mitte koolipoisina kohmetanult avalikku elusse ei astuta, vaid täie mõistuse, teadvuse ja sihikindlusega vastutusrikkal kohal tööle asutakse. Sel teel suudaks isik osagi sellest tasuda, mis ta omal ajal hariduse saamisel seltskonnalt vastu võttis. Nagu teada, ei elata ju üksigi kõrgem kool ennast neist summadest, mis õpemaks kokku toob, vaid rahvas — talupojad ja töölised enamalt jaolt — maksab iga aasta suured summad juure. Seda peaks meeles pidama, iseäranis meil, kus talupoegadel nälga ja töölistel töötus nii sagedased külalised on. Siis muutub rahvatöö kohuseksigi, mis isik õigluse nõude tõttu tegema peab. Liiatigi siis, kui isik õppimise ajal otsekohest toetust abirahadelt, seltsidelt ehk ühisustelt on saanud.

Nõnda siis tuleb nõuda, et üliõpilased, meie Eesti mehed iseäranis, tutvustaksid ennast selle maa ja rahvaga, kus nad edaspidi tööle asuvad; et nad looksid enesele kindlad vaated poliitilistes küsimustes, sellekohaseid teadmisi omandades, mitte pääliskaudselt ajalehe veerult või lendlehe ridadest, vaid sügavamist allikaist, kõrgema hariduse vääriiselt; õpiksid tundma rahva puudusi ja nõudeid, selle edenemiskäiku; seda selleks, et teadvuslik pilt käes oleks, kuhu edenemine viib, mis ta enesega kaasa toob ja mis sihis teda peab ajama. Tuleviku, lähema tuleviku perspektiiv olgu vähemalt tuntud, et kirju elu eksitavas mitmekesisuses õiget rada käia. Selle selgitamiseks käsitatagu ühiskondlikka küsimusi, kaalutagu erakondade tegevust, nende põhjuseid ja sihte. Et meil põhjuseid lahkumisevaid voolusid ainult kaks on, nimelt sotsialistlik ja kodanlik, ei või valik raske olla. Tehtagu seda veel üliõpilase põlves, sest see on parem aeg poliitilistegi vaadete loomiseks.

K. L u t s.

Üliõpilased ja keeleküsimus.

Kui küsida üheltki meie noortest meestest kes kuski püha Venemaa ülikooli matriklisse on sisse kirjutatud ja endid muu seas teatavatele eksamitele ette valmistavad, mis neile õiguse annavad pärast enda ja ligimese kasuks arstidena, advokaatidena, kooliõpetajatena ja muude tegelastena ühiskonnas fungeerida, kui neilt küsida, mida selleks nende tulevaseks karjääriks kõige vähem nõutakse, siis võiksid nad kõhelemata ütelda: kõige teadmist, mis oma rahvaga, selle ajaloo, kirjanduse ja kultuuraga ühenduses on. Siia kuulub ka emakeele oskamine. Seda nõutakse kohalikus ülikoolis vaevalt neilt, kes end usuteadusele on pühendanud ja keda tulevikus õpetaja amet ootab; muude teaduste harude programmides see sääl üleüldse ei figureeri, olgugi et suur osa üliõpilasi, iseäranis Baltimaalt pärit olevaid, oma kodumaal emakeelse rahva keskel saavad tegevdad olema või vähemalt seda tahavad.

See Eesti keele ignoreerimine ametlikult poolt on loomulikult kaasa toonud ka publikumi ja Eesti soost õppiva nooresoo enestegi seas teatava ükskõiksuse ja lugupidamattuse selle aine kohta. Vanemad sellest harilikult ei hooli; sellest Eesti kõnekeelest, mis nende lapsed koduses ümbruses õpivad, on nende meelest keeleoskamise mõttes küllalt. Tähtis olla võõraste keelte omandamine. Eesti keelega ju kuigi kaugele ei saavat. Valit-

seb niisugune üldine teadvus, et emakeele puudulik oskamine kõnes ja kirjas haritud-inimene-olemisest midagi ära ei võta ega ta elukutseliste võimiste vähendamist ei tähenda. Varemalt, veel veerand sada aastat tagasi, siis kui meie maal vanal inertsiial Saksa kultuura alles valitsev oli ja kogu haritud seltskond muu ei võinud olla kui sakslane, olid olud selle poolest veelgi viletsamad ja Eesti keel veelgi madalamas alanduse seisukorras. Praegune noor põlv võib endale nüüd vaevalt kujutella selle Saksa ja saksastatud seltskonna avalikku arvamist ja seisukohta kõige selle vastu, mis kohaliku rahva ja keele kohta käis. Seda on otse psühholoogiliselt huvitav tähele panna. Eesti keelt peeti sääl nii labaseks, põlatavaks, alatumaks, mida ainult kõige harimatamad, talupojad, teenijad, mõistetud olid kõnelema. Kes hariduslikult ja seltskondlikult vähegi kõrgemale pääsid, ruttasid Saksa keelt, olgugi puudulikku, omavahelise kõnekeelena omandama, kuna nad Eesti keelt, seda, mida nende isad ja emad veel ainuüksi kõnelesid, ainult alamate ja teenijatega läbisaamises tarvitasid. Kuid kui kaks haritud inimest oleks tol ajal korraga hakanud oma vahel Eesti keelt kõnelema, siis oleks see tundunud kui midagi kuulmatut, paradoksaalist, veidrat, ebaloogilist. Veel hullem: see oleks olnud skandaal, eksimus hää tooni, viisakuse vastu. Eestikeelne kõnelemine, või lihtsalt selle kuulmine omas salongis, pidul, teatris, oleks ühel haritud ja õrnatundelisel nais-terahval piinlikkuse tunde tekitanud, sarnase sellele, mis sünnib, kui keegi oleks mingisuguse jämeda defektiga toaletis seltskonda ilmunud või roppusi suust välja ajanud. Mulle on jutustatud üks juhtumine, mis seda meeoleu ja psühholoogiat väga hästi kujutab ja teatavas mõttes tüübiline on. Mõned Eesti Üliõpilaste Seltsi liikmed olid kord läinud ühe oma vilistlase prouat vaksali saatma. Kuna üks prouaga juttu ajanud — muidugi Saksa keeli —, seisnud teised vähe eemal ja kõnelnud isekeskis Eesti keelt. Hiljemini saanud samad üliõpilased proua mehelt oma saatmise eest kibedaid etteheiteid ja noomitusi kuulda, et nad olevat ta prouat nii hirmsasti kompromitteerinud — oma Eesti keelega!... Nii suur, nii vägev, nii sissejuurdunud oli tol meile veel nii lähedal ajal Saksa kultuura, keele, tooni, eelarvamiste mõju, ka nende meie oma haritlaste keskel, kes endid koguni avalikult eestlasteks tunnistasid. Selle vastu oli väga raske võidelda. See mähkis neid, see tungis neisse, see assimileeris neid, see ei lasknud neid enam lahti. Oli vaja peaagu üliinimlikku energiat ja ebatavalist vaimlist iseseisvust ja idealismi, et sellest vabaneda, sellest immuuniks jääda. Meie maal ja meie oludes niisugused karakterid ei kasva ja seepärast kaduski sinna kogu meie vanem

haritlaste sugupõlv, mõned paradoksaalsed erandid välja arvatud. Need, kes niisuguste eranditena esinesid, jutustavad, kui palju tahtejõudu, uhkusetunnet, heroismi ja ka endasalgamist see nõudis, et avalikku arvamist braveerida ja ema keelt avalikult kõnelda. „Me pigistasime hambad tangi ja kõnelsime“, tunnistas üks. Need, kes seda julgesid, olid sel ajal noored üliõpilased ja see näitab, et just üliõpilaste teenus suurel määral ongi selle eelarvamiste sulu, selle halvaks pidamise tammi lõhkumine, mis hoidis Eesti keelt haritud seltskonda pääsmast.

See imelik meeleolu, mis nii palju psühholoogilist huvitust pakub ja mis praegusele sugupõlvele vaevalt enam arusaadavana tundub, on nüüd meie nooremate haritlaste seltskonnast kadunud. Tänu tõusvale Eesti intelligentsile ja suurelt osalt ka välistele oludele — nagu valitsuse reformile koolis ja kohtus — on Saksa keele ülivõim langenud, ta vangistav nõiduvus murtud. Kuna enne väiksemgi viga Saksa keeles andeksandmatu oli ja kõneleja hariduse kahtlaseks tegi, hakkab nüüdses keskkoolis hariduse saanud noorsoos ikka rohkem olema niisuguseid, kes Goethe keeles mitte ainult vigu teevad, vaid seda vaevalt enam oskavad kõnelda. Saksa keelt vähemalt arusaamisega lugeda osata saab isegi üliõpilaste hulgas teatavaks luksuseks, mil see hää külg, et ta ühekülgselt Vene mõjule tarviliseks tasakaaluks on. Seepärast tuleks nüüd Saksa keele oskamist ja õppimist just soovitada.

Selle asemel aga juletakse nüüd Eesti keelt kõnelda. Meie üliõpilased ja noored haritlased tarvitavad ainult seda omavahelelisena kõnekeelena. See tundub nüüd täitsa loomulikuna ja iseendast mõistetavana. Muud keelt kõnelda oleks imelik ja pretensiooniline ning ärataks võõrastust ja pilget. Kui keegi Eesti haritlane, kes 90-ndail aastail surnud, nüüd korraga hauast üles tuleks, siis oleks ta Eesti keele seltskondliku seisukoha muutumise üle nii imestatud kui mõnede tehniliste leiduste, nagu Röntgeni kiirte, raadiumi ja lennumasinat üle, mida tema ajal ei tuntud.

Kuid mis enne heroiline oli, ei ole seda nüüd enam. Eesti keelt kõnelemine ei ole enam kellegi vägitöö. Nõuded on tõusnud: ei ole enam küllalt ema keelt tarvitada, vaid peab oskama teda ka hästi tarvitada kõnes ja kirjas. Viimane nõue aga on praegusel ajal niisama raske täita, kui veerandi saja aasta eest lihtne kõnelemise fakt. See nõuab õppimist. See õppimine aga on meie närvlikul ja kiiresti edasi ruttaval ajal suur ohver igalt haritlaselt ja nõuab määratumaid jõupingutusi ning tahtejõudu. Kõigil, ka üliõpilastel, on ju nii palju tegemist; teadus ja seltskondlik elu sööb kõik aja ja huvi ära; asja õppimiseks, mida just eksamil ei nõuta, jääb vähe mahti üle. Ja selle tagajärg

on, et meil haritlastegi seas läbistikku nii halba ja vigast Eesti keelt kirjutatakse ega isegi lihtsas õigekirjutuses kindlad ei olda. Võib julgesti ütelda, et rõhuv enamus meie ülikooli haridusega isikuid ei oska relatiivselt korrektilt Eesti keelt kirjutada, s. o. nii korrektilt, nagu see käesoleva kujunematu ja korraldamatu keele juures üleüldse on võimalik. Ei jaksata õieti praeguse ajalehe õigekeelsusegi tasapinda kätte saada. Sest absoluutses mõttes võib öelda: keegi, aga mitte keegi Eestis ei oska praegusel silmapilgul täitsa korrektilt keelt kirjutada, sel lihtsal põhjusel, et seda korrektilt keelt õieti abstraktsjooniski veel olemas ei ole. See korrekt, kõigipidi välja kujunenud, lõpuliselt fikseerunud keel on alles luua. See loomine ja kujunemine sünnib praegusel ajal. Nagu kõik teavad, elab meie kirjakeel nüüdsel silmapilgul kriisi, ja kaunis teravat, mis on omane ta kindlusetust ja ebakorrektsust esialgu veelgi suurendama. Keel on nagu teatavas palavikus, mis küll ebanormaalne ja traagiline nähtus on, aga endas tulevase tervenemise eeldust ja panti kannab. Nagu palavikus organism end vabastab haiguse idudest ja rikkeist, nii tõrjub keel omas praeguses õigekeelsuse kriisis kõik halvad, ebahohased ja kahjulikud elemendid välja, et uuel, puhtamal ja suursugusemal kujul kristalliseeruda. Ja nagu haigustes sagedasti teravaid, akuute vorme tuleb paremaks pidada, nii on soovitatav, et keeleuuendusegi palavik oleks äge ja teravalaadiline, sest seda rutemini saame temast siis üle, kuna krooniline virelemine palju pahem ja kahjulikum on. Ei tarvitse seepärast sugugi rahutu olla, et see kriis praegu nii terava kuju omandab ja keeles nii järskusid muutusi tahetakse ette võtta. Mida julgemad, ettevõtlikumad ja radikaalsemad me n ü ü d oleme, seda vähem vaeva ja sekeldust on meil p ä r a s t.

* * *

See uuendus ja parandus ei sünni mitte iseenesest, vaid nõuab tööd, nii teadusliku uurimise kui propaganda alal. Seda ei jaksa mitte üks või paar meest ära teha, vaid selleks on vaja hulga jõudude ühistööd. Ja päälegi nõuab juba uuema, korrektima ja peenema keele läbiviimine praktikas rohkesti neid, kes seda tegelikult tarvitaksid või vähemalt nende poole hoiaksid ja seega uuenduste kasuks teatava avaliku arvamise looksid, mil autoriteeti oleks laiemate ringkondade silmis.

Ja just siin avaneb üliõpilastele suur ja ilus ülesanne. Samuti nagu nad omal ajal on herooilisel pingutusel purustanud need põlised ketid, millega Saksa seltskond meie keelt alandatud seisukorras hoidis, samuti on nemad need, kes võiksid võidule aidata uue parema keele, mille poole kõigi isamaast hästi mõtie-

vate püüded on sihitud. Sest üliõpilased on ju need, kes nii hästi oma õppimise ajal kui veel rohkem omas pärastises elus ja tegevuses nii praktilisel kui teaduslikul või kirjanduslikul alal meie ühiskonnas selle eliidi moodustavad, mis tooni andvalt võib mõjuda kõigis niisugustes rahvaliku kultuura küsimustes, nagu seda iseäranis keel on.

Ja mitte üksi ei ole praktiline õigekeelsus tähtis tegevusväli, vaid ka keele puhtasti teaduslik külg nõuab virka ja värsket tööjõudu, mida just üllkooli noorsugu võiks omalt poolt asjale pühendada. Sääli on murdesõnade korjamine, milleks ilalgi küllalt kaastöötajaid ei ole, üksikute murrete üleskirjutamine ja tallelepanemine teadusele, mis praegu asjata uurijaid ootavad ja vahepääl ikka enam ja enam ära kustuvad — õige hädaline asi seepärast —, vanema kirjakeele läbiuurimine nii grammatiliselt kui leksikaalselt, mis nii palju selgitavat valgust meie praeguse keele arenemise pääle heidaks, — ühe sõnaga materjaalide kokkukandmine ja paigale asetamine selle suure ehituse loomiseks, mida üks kord Eesti keeleteaduseks võib kutsuda.

On seepärast äärmiselt soovitatav, et meie üliõpilasnoorsugu hakkaks tundma suuremat huvitust emakeele kultuuri ja uurimise vastu, sellest nii palju kui võimalik ka tegelikult osa võttes ja siingi seda nooruslikku vaimustust ja idealismi üles näidates, millega nende eelkäijad omal ajal Eesti keele kõnelemise läbi viisid. Nad saadaksid sellega suure ja tähtsa töö korda, sest keeleküsimus on üks meie rahvusliku kultuura eluküsimustest.

Joh. Aavik.

Kirjandus ja kunst.

Студ.-мед. Г. К. Нигголь :

Об одной особенности грудной клѣтки у эстонцев.

Отд. оттиск из „Труды и прот. засѣд. Мед. Общ. им. Н. И. Пирогова
при Императорском Юрьевск. Унив.“ год IV. Юрьев 1913.

Nimetatud töös on katsutud eestlase rinnakorvi kujus üles otsida mõnda iseäraldust juutide, sakslaste, armeenlaste ja gruusiinlaste rinnakorvidega võrreldes. Isikliku mõõtmise tagajärjel jõuab hra Niggol otsusele, et eestlase rinnakorvi läbimõõt eest taha (sagittal) võrdlemisi väiksem on kui teistel rahvastel, põiki

läbimõõt aga suurem; teiste sõnadega, — eestlaste rinnakorv on võrdlemisi lai, kuid õhukene.

Raske on midagi korrapärest ära ütelda broshüüris, mis endas 10 lehekülge sisaldab ja millest veel 4 lehekülge tabelitele ja kujutustele antud.

Seda on hra Niggol omas väikeses antropoloogilises töökeseas teha tahtnud, kuid katse ei ole õnnestunud. Raamatukest lugedes sain juba esimesel leheküljel mulje, et küsimus, mille kallale asunud, autorile lihtsam näib, kui ta tõepoolest on. Hra Niggol teeb 100 eestlase, 50 juudi, 21 sakslase, 19*) armeenlase ja 9 grusiinlase mõõtmise tagajärjel otsuseid, mis liialdatud võivad olla, sest nõnda vähese materjaali põhjal ei tohiks veel antropoloogiliselt midagi kindlat järeldada. Ütleme näituseks, et 100 eestlase üle otsustades mõnest eestlase kehaehituse iseäraldusest kõnelda võiks; ometi oleks siis 50 juudi kohta samasuguseid otsuseid tehes 2 korda, 21 sakslase kohta ligi 5 korda, 19 armeenlase kohta 5,5 korda, 9 grusiinlase kohta koguni 11 korda rohkem võimalikkusi eksida. Sellepärast ei saa kuidagi salata, et võrdlemise meetodi siin täies ulatuses ei ole tarvitatud. Teine asi, kui hr. Niggol oma katsetele kirjanduses paralleelle oleks otsinud ja neid sel teel põhjendanud. Selles mõttes aga ei vaigistanud töö mind sugugi, — ainult lõpusõnas nimetatakse ühte tööd, — 1845 aastast pärit, kus midagi sellesarnast olevat öeldud. Mina isiklikult ei ole mitte antropoloogiliselt üksikute tõugudega ennast ligemalt tutvustanud, kuid vaevalt on mul jõudu ühe võrdlemisi vana teose kompetentsisse uskuda. Inimese, kui ka tema üksikute kehajagude mõõtmine ei ole mitte nõnda lihtne, kui see mõnele päälvaatajale ehk näib, — vaevalt usub ka autor ise seda, sest siin tuleb meil tegemist kõige päält sugu- siis individuaaliste**) ja paljude teiste iseäraldustega. Et ka vanadus selles küsimuses kaasa kõneleb, on teada. Viimast faktori silmas pidades mõõdab autor isikuid 20—30 aastate vahel. Mõõtmise viisi kohta peab aga tähendama, et töö mind sellest küljest täiesti külmaks jättis; mul on tundmus, nagu oleksid suuremadgi eksivõimalused silmade vahele jäänud, ehk küll üksikud aparaadid ja poosid üles on loetud, mis aga veel k i k ei ole. Võtame, näituseks, inimese pikkuse, mis nii püsti seistes, kui ka lamades mitmesugune võib olla (variatsioonid selgroo kõveruses ja painduvuses). Õhtul on inimene lühem kui hommikul, püsti seistes lühem, kui lamades j. n. e. Sarnaseid momente, mis iga kehajao

*) Tabelis 9. leheküljel — 18.

**) Mõtlen siin juures ka asümmeetriat, mida antropoloogil hoolega tuleb silmas pidada.

möötmises tähtsad, on palju, aga nende kohta ei kõnele autor mitte, kas ta neid silmas pidas. Et antropoloogiline möõtmine keerule ülesanne on, tunnevad isegi praeguse aja tähtsamad teadusemehed väga hästi. Prof. Rauber, see noormaalse kehaehituse parem tundja, laseb siin omad käed abitumalt kõrvale langeda ja tunnistab täpikäälise möötude kättesaamise praeguse aja riistadega kahtlaseks; pikkuse äramääramise juures paneb ta lootust ainult Virchow'i aparaadi pääle.

Ma ei vaidle vastu, et eestlase rinnakorvil hr. Niggoli poolt ettetoodud iseäraldused võivad olla, aga tema töö järele otsustades on see vähe põhjendatud arvamine ja mitte enam. Waatame 6 ja 7 leheküljele paigutatud tabelid, kus esimene näitaja: $\frac{\text{rinnakorvi laius} \times 100}{\text{rinnakorvi sügavus}} = \text{eestlastel} — \text{min. } 125,0,$ maksim. 182,7, keskmiselt aga rahva kohta (100 eestl. järele otsustades) 148,8; armeenlastel — min. 131,1, maks. 195,6 — tähendab, mõlemad suuremad kui eestlastel, keskmiselt aga rahvatõu kohta (19 järele otsustades) 146,1, s. o. vähem kui eestlastel. Et armeenlaste rinnakorv sarnastes piirides varieerib, keskmiselt aga meie omast taha jääb, selle võimalikkuse vastu ei võinud väielda, aga millega teeb hra Niggol seda tõeks; nagu näha selle 19-nega, ehk grusiinlaste kohta samasuguse otsuse 9-ga: grusiinl. — min. 112,2, maks. 152,9, kesm. 139,2; sakslastel — min. 115,0, maks. 168,6, (mõlemad suuremad kui grusiinlastel), keskmiselt aga sakslastel 138,3 < 139,2 grusiinlastel. Ehk võtame veel näituseks 5 näitaja: eestlastel — min. 71,9, maks. 113,0, keskmiselt 87,5; armeenlastel — min. 71,5, maks. 97,1 eestlaste omast vähemad, keskmiselt aga 88,2 jälle eestlaste omast suurem.

Heidame veel pilgu tabelite peale 9-ndal leheküljel, siis näeme, et armeenlase rinnakorv eestlase omale väga ligidal seisab, ja võib olla, et kui hra Niggol 100 armeenlast läbi oleks katsunud (19 asemel), siis neile needsamad rinnakorvi iseäraldused omaks oleks tunnistanud, mis ta nüüd eestlastele omaseks peab. Näitab ju tabel pääjoontes, et kohastes püstridades arvusid 5—6 korda vähem, just nagu 100:19 = umb. 5,3 — korda vähem on.

Töö aga annab selget tunnistust noore teaduse jüngril häast tahtmisest ja julgusest, mis avaldub küsimuse käsitlemisel, kus täpikäälisus ja selle juures suur materjaali kogu tarvilikud. Sellepärast võiksime loota, et hra Niggol jätkab oma tööd, mis ta alganud, ning astub tõsisemalt välja selle väärtuse eest.

Dr. H. Sulg.

V. Эрниц: „Из истории борьбы против алкоголизма у эстов.“

Tartus, 1913. E. Karsk. S-de Keskoimek. väljaanne.

28 lhk.-ne raamatuke. Vene keeles vist esimene sarnane, milles meie karskusetööst ülevaatlik pilt püütakse pakkuda. — Vägijookide algupära küsimuse selgitamisel asub autor ajaloolis-keeleteaduslikule seisukohale.

Viina ja õlle tekkimisest, valmistus- ja müügikohtadest, alkoholi-laine kiirest paisumisest ja lagunemisest ja paljust müüst tõmbab autor lühidaid jooni. Kirjeldab alkoholivastast võitlust, mis XIX a. s. keskel hoogu võtab ja oma mõju juba varakult avaldamata ei jäta. Selle aja „karskusevõitlus“ on lähedas ühenduses aastasaja aadetega üleüldse, meie priiuse algusega iseäranis. Kuid ta on üksikute kanda; ka tulevad esimesed takistused — administratsiooni poolt ja opositsioon — viinavalmistajate-mõisnikkude näol. Aeg ise oma raskete majanduslikkude tingimustega mõjub halvavalt. — XIX a. s. lõpu poole kostavad uuesti hääled rahva vaenlase — alkoholi vastu. On rahvusliku ärkamise aeg. On jällegi aateid. Asutatakse esimene karskuse selts „Täht“ (1889 a. Torisse). Säält algab, autori ütlusel, meie praeguse karskusevõitluse ajalugu. Kolme hooaega oleval selles võitluses siiaamaani märgata olnud, kus teatavad kõikumused seltside asutamises ja tegevuses üleüldse avaldunud. Allalangusi ja tööleigust seletab autor kahe põhjusega: karskuseliikumise noore aaga („parajusmeelsuse“ põhjusmõte) ja välise reaktsiooniga, mis 90-st aastast päälle iseäranis tugev oli. —

1900 a. tuleb viinamonopol. Abi ei ole ka sellest. Joomine kasvab ühtesoodu. 1905 a. on poliitiliste huvide aeg. 1906. aasta tagakiusamised tabavad ka karskuseseltsi ja -tegelasi. —

Uuesti saab karskuseliikumine hoogu 1909 a., mil juba tegevuses olev karskuseseltside keskoimekond oma palve pääle valitsuselt 3000 rbl. abiraha saab. Pannakse karskuse kõneleja ja asjaajaja ameti. Asi nihkub. Kuid . . . karskuse-kongressid keeltakse ära.

Abiraha on otsas. Tehakse tasapisu siiski tööd edasi. Viimase aja majanduslikud huvid jätavad esialgu karskuseliikumise varju. — Edasi peatab autor arvude juures, mis seltside, nende varanduse ja liikmete, sisemise töö ja tegevuse kohta käivad, käsitab karskuse kursusi, -tunde, kirjanduse laialelaotamist j. m.

Lõpuks toonitab autor, et meil alkoholi-vastane võitlus põhjusmõttelikult üleüldse hääks on kiidetud, tegelikult aga mõnedgi asutused (teatrid, tulekaitse-seltsid oma alkoholi einelaudadega) ja voolud (töölised, kes osalt alkoholi vastast võitlust ainult palliatiiv-abinõuna tunnevad) oma kätt selle võitluse hääks seni palju ei ole liigutanud. Tuntavaid tõkkeid teeb ka administratsjioon. — Kuid . . . Eesti üliõpilasedgi olevat osalt alkoholivastases võitluses jubal . . . — —

Nii lühidalt raamatukese sisu.

Soovida oleks mõndagi, mis parajasti paari-kolmele tühjale leheküljele kohast sisu oleks pakkunud, nagu: arvused, mis alkoholi müügi- ja tarvitamise kasvamise kohta juba olemas, nende jälgede kirjeldamist, mille all meie kannatame ja mis sunnivad meid alkoholivastases võitluses nii palju kaudseid abinõusid otsima. Huvitust oleks pakkunud ka meie n. n. „kiriku-kõrtside“ ajalugu, kiriku ja kõrtsi vahekorra küsimus; ka seaduse ja riigivalitsuse esimestest ja päraspoolistest keeldudest liigjoomise asjus oleks võidud tähendada (Aleksander I. käsk Eestimaa kohta 1808 näljaastal; Nikolai I. käsk 1833 a. Tartu kohta õppiva nooresoo asjus, 1836 a. keeld kirikherradele viina põletada j. m.)

Kuid autor on toime saanud ülesandega — kohaselt tarvitada sedagi nappi materjaali, mis meil viimasel ajal kogutud. Üks hää omadus torkas mulle silma: autor oskab võõrastele, kohast küsimust käsitades, veel midagi muudridade vahell pakkuda, midagi, mis meile tähtis — sest meid tuntakse mujal üleüldse nii vähe!

Lõpuks väike uudishimulik küsimus: millal siis meie üliõpilaste karskusevõistlusest väikese pildi saaksime? . . .

Ad. Bachmann.

Eesti Üliõpilaste Organisatsioonid.

Eesti Üliõpilaste Selts „Põhjala“ Peeterburis.

Mõned teated seltsi 1913. a. aruandest. *)

Läinud aastal astus seltsi 17 liiget; lõpetas kõrgemate õpeasutuste kursuse kolm liiget, kellest üks Veneinaale ja kaks kodumaale elama asus; lahkus jäädavalt kõrg.-õpeasutustest 2 liiget; seltsist eemale jäi liikmemaksu õiendamatusel pärast 4 liiget; lahkus seltsist 12 liiget; aruande aasta lõpul oli seltsis 40 vilistlas- ja 70 üliõpilasliiget. Kassa sissetulek — 2027 rubl. 4 kop., kassa väljaminek — 1326 rubl. 64 kop. Abi anti seltsi poolt 26 seltsiliikmele, kokku 525 rubla. Seltsi toetasid endiste aastate eeskujul ka läinud aastal kohalikud Eesti rahaasutused — Laenu- ja Hoiu-Ühisus 100 rublaga ja Põhja Kredit-Ühisus 50 rublaga. Lugemislaual oli 17 lehte ja ajakirja Eesti, Vene ja Saksa keeles. Raamatukogus on ligi 1500 köidet. Eesti-keelseid raamatuid osteti 125 numbert 100 rubl. 31 kop. väärtuses; võõrakeelseid raamatuid tuli juure ostmise ja kingituste kaudu üle 150 eksemplari. Kõnesid peeti seltsis 8, väljaspool seltsi — 8 (viimased suuremalt osalt Eesti asundustes Peeterburi kubermangus).

Läinud aastal oli seltsis tähelepaneku vääriliseks sündmuseks, et osa seltsiliikmeid, kes tunduvaid kalduvusi korporatsiooni poole avaldas, seltsi sihtide ja püüetega vastolusse sattus. Et uued kalduvused seltsi poolehoidmist ei leidnud, siis lahkus seltsist 11 korporatsiooni mõtte poolehoidjat. See eraldumise protsess kestis teravate konfliktide saatel terve aasta; halvas küll tunduvalt ülesehitavat tööd, mõjus aga seks hästi kaasa, et seltsi sihid ja püüded selgemini esile tõusid. Kui teisel poolaastal harilik kord jalale pääsis, võis seltsi elus mitmel alal edu märgata.

Osakodadest, mis küll alles läinud aastal enam vähem kavakindla organiseerimise alla tulid, nimetame Eesti kirjanduse ja ajaloo osakonda ja tehnika osakonda. Tehnika osakonna juu-

*) Jaanuari kuu lõpul ilmus trükist „Põhjala“ 1913. a. aruanne, kus 12 leheküljel lühidalt seltsi tegevuse päale läinud aastal pilku heidetakse. Tarvitan seda aruannet oma ülevaate jaoks eestkätt, ja ainult mõnes üksikus küsimuses toetan teiste allikate päale. J. P.

res on büroo (adr.: СПб., Екатеринбургский пр. 12, кв. 16 ing. techn. О. Хинто), mis tehniliste küsimuste kohta nõu annab ja t. eelplaane valmistab. Aasta jooksul vastas büroo 12 järelepärimise pääle, mis kodumaalt saadeti. Eesti kirjanduse ja ajaloo osakond avaldas end lühikese kestvuse ajal selles, et ta seltsis kõnesid korraldas ja mõned ümberpanekud Eesti keelest Vene ajakirjades avaldas. Osavõtmine osakondade tegevusest oleks võinud elavam olla.

Läinud aasta algul muutis selts nime. Endine — Peeterburi Eesti Üliõpilaste Abiandmise Selts —, mis nimi seltsi venekeelse nime otsekohesest ümberpanekust saadud, sünnitas selle tõttu segadusi, et ka teine Peeterburi Eesti Üliõpilaste selts Vene keeles peaaegu sedasama nime kannab. Nimeks võeti — Eesti Üliõpilaste Selts „Põhjala“ Peeterburis.

E. Ü. S. „Põhjala“ juured ulatavad 1897 aastasse, millal esimesele organisatsioonile Peeterburi Eesti Üliõpilaste keskel alus pandi. 12 aastat hiljemini seatakse organisatsiooni põhjusemõte hoopis avaramale alusele, mille järeldusel 22 novembril 1909 a. kõrgematest õpeasutustest väljaspool asuv Peeterburi Eesti Üliõpilaste Abiandmise Selts asutati, kus juures ühise Seltsi liikmed kaheks jagunesid.

Siit alates on selts kõrvale kaldumata seks töötanud, et omi liikmeid kodumaa ja selle saatusega ühenduses hoida, nende vaimlise arenemise pääle mõju avaldada ja aineliselt jõudu mõõda toetada.

Seltsi vilistlaste kogus on praegu 40 liiget. Siia kuulub suurem osa Peeterburi vanemaid vilistlasi. Oma võrdlemisi suure arvu pääle vaatamata on vilistlaste kogu ikka veel sedavõrd korraldamata, et ta tunduvalt seltsi elus kaasa võiks mõjuda. See nähtus oli põhjuseks, et läinud aasta teisel poolel vilistlaste korraldamise küsimuse käsitlesele asuti.

Üleüldist pilku seltsi elusse heites võib siin tõusuaega konstateerida.

J. P.

Moskva Eesti Üliõpilaste Selts.

Moskva Eesti Üliõpilaste Selts asutati aastal 1907. Kuni 3. veebruarini 1912 a., uue põhjuskirja vastavõtmiseni, töötas Selts Moskva Keiserliku Ülikooli juures maakondliku ühenduse kujul. Iseäranis jõudsat kasvamist ja elavat tegevust on Seltsis käesoleval õpeaastal märgata. Moskva Eesti Seltsi lahkel vastatulekul läks Seltsil korda kindlat korterit Moskva Ühendatud Eesti

Seltsi „Eesti Kodus“ leida. Praegune liigete arv tõuseb 75 pääle. Nendest on vilistlasi 23, toetajaid liikmeid 1 ja üliõpilasi 51. Üliõpilased jagunevad teadusharude järele järgmiselt: 14 kaubandusteadlast, 10 õigusteadlast, 9 keeleteadlast, 4 arstiteadlast, 4 arvuteadlast, 4 loodusteadlast, 3 põlluteadlast, 1. aja-looteadlane, 1 insener, 1 astronoom ja 1 arhitekt. Sel aastal tuli juure 17 liiget.

Nagu 1912/13 õp. a. aruandest näha, on üleüldiseid koosolekuid 12 peetud, nendest 1 aastakoosolek, teine erakorraline. Koosolekutest võtsis osa 41% Moskvas elavatest üliõpilastest ja 10% vilistlastest. Vapustavaid sündmusi Seltsi elus ei olnud, kui maha arvata konflikti, mis eestseisuse liigete vahel juba aasta algul tõusis. Palju vaidlusi sünnitas Shanjavski ülikooli akadeemia osakonna kuulajate vastuvõtmine, mis jaatavalt otsustati. Seltsi juures töötavad kirjanduse, töö, pidu ja laenu toimekonnad, niisama kirjanduse toimekonnast eraldatud juristide sektsioon. Kirjanduse toimekonna eestvõttel on Seltsis 5 kõneõhtut peetud. Pääle selle pani Kirjanduse toimekond Moskva Eesti Seltsis 2 populäär-teaduslikku kõnekoosolekut toime. Seltsi pääsissetulekuiks on kasud toimepandavist pidudest ja liikmemaksud. Seltsil oli varandust 1. septembril 1913 a. Rbl. 1218,21 eest. Raamatukogus olevate raamatute väärtus oli Rbl. 101,31.

Seltsi lugemislaual on kõik Eesti jooksev kirjandus esitatud.

Käesoleval aastal on Seltsi esimeheks A. Puchk, Moskva, Suur Jakimanka, 2-ne Babjgorodski per. № 19, kort. 18. Kõnetraat 1—25—13.; kirjatoimetajaks R. Uritam, Moskva, Gasetnoi per. № 5, kort. 25. Kõnetraat 4—23—85.

Seltsi adress ja korter: Moskva, Dolgorukovskaja 18. Kõnetraat 3—07—98. L—i.

Eesti Üliõpilaste Seltsi Loodusteaduse osakonna tegevusest.

Osakonna tegevus on praegu pääasjalikult Eesti teaduslikkude sõnade loomisse koondunud. Sel poolaastal on teoksil taimeteaduslikkude oskussõnade lõpulik väljatöötamine. Umbes 300 küsimusheftist, mis välja saatsime, on 17 täidetuna tagasi tulnud, millest mõned õige väärtuslikku materjaali sisaldavad. Mineval poolaastal töötas selle jaoks valitud komisjoni materjaali läbi; sõnastik peaks sel poolaastal trükis avaldamiseks valmistuma.

Arstiteaduslik sõnaraamat on Põhja Balti³Arstide Seltsi poolt kirjastamiseks vasta võetud ja ilmub lähemal ajal.

Sel poolaastal tahame pääle selle taimenimesid trüki jaoks korraldada ja ka füüsika oskussõnu välja töötada, — nii palju kui jõudu jathtub.

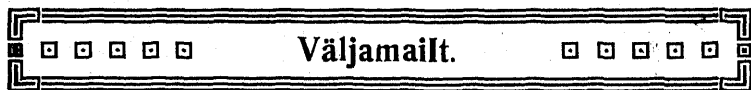
Teine osakonna tööala on rahvalikkude kõnede toimepanek. Pääjuhtmõte selles ei ole mitte ainult kuulajatele teatud kasu tuua, vaid enam ise areneda; vabatahtlikult mõnde teaduslikku küsimusse süvenduda on kõige parem tee isikulise vahekorra loomiseks teadusega. Meie korraldatud kõnede pääsiht ongi meie eneste võimete arendamine, kõnelejate kasvatamine, kes loodusteadust rahvahulkadesse kannaksid. Sest kui see üleüldse tähtis on — haridust tõsta, inimeste teadvuse-sisu rikastada, siis peab siin loodusteadus esimesel kohal seisma.

Kõned toovad muidugi ka kuulajatele omajagu kasu, sest väärtuseta kõned ei pääse üleüldse avalikkuseni: iga kõne vaadatakse opponentide ja siis osakonna koosoleku poolt läbi ja viimane otsustab, kas ta kõned vastu võtab, või mitte.

Niisuguseid kõnesid on läinud poolaastal 3 peetud, teised on ettevalmistusel.

Osakonna kogud: ainukene enam-vähem täielik kogu on — herbaarium. Pääle selle on olemas väike putukate kogu, farmakognoosia preparaadid, kivid ja kivistused, mõned anatoomilised preparaadid, raamatud ja diapositiivid.

Asjaajaja H. N i g g o l.



VIII rahvusvaheline üliõpilaste kongress

peeti 29. aug. — 3. sept. 1913. a. Ithacas. Selle pani toime „Cosmopolitan Clubi“ kutsel Corneli ülikoolis „Corda Fratres“-nimeline rahvusvaheline üliõpilaste liit.

Osavõtjaid oli 184 isikut, millest ainult vähemus ametlikult üliõpilaskondi ja üliõpilasliitused edustas. Ühisriikidest oli 43 edustajat, Lõuna- ja Kesk-Ameerikast 35, Aasiast 41 (33 hiinlast), Havajisaartelt 1, Saksamaalt 36, Inglismaalt 2, Venemaalt 3 (mitte ühte ametlikku edustajat), Daanist 1, Soomest 1 jne. Prantsusemaal, Skandinaavial ja Balkani riikidel ei olnud edustajaid.

Et vabas Ameerikas nii mitu rahvust lähestikku asub, siis kannavad säälsed ülikoolidgi teatava määrani rahvusvahelikku laadi. Kongressigi pää juhtmõte sisaldus sellele ruumi annud akadeemilise klubi ukse kohal leiduvas päälkirjas „Above all nations is humanity“ (ülevalpool kõiki rahvuseid on inimlikkus).

Kongressil kanti ette aruanded ja seletused eri maade üliõpilaste tegevuse, samuti üleilmlise üliõpilasliidu edenemise kohta. Sel ongi juba osakondi Ühisriikides, kogu Lõuna-Ameerikas, seitsmes Saksa ülikoolis, Shveitsis, Böömis, Ungaris, Greekamaal, Itaalias, Prantsusemaal, Hollandis, Belgias, Inglismaal ja Soomes. Uute liiduosaliste võitmiseks tegi selle senine keskoimekonna juhataja Dr. G. V. Nasmyth kõnereisi Põhja-õhtu Euroopasse.

Pääle muude ettekannete esitas soomlane, arstiteaduse litsentsiaat Henry Hartmann teateid Soome üliõpilaskonna elust, mida iseäraliku hää meelega kuulati, iseäranis kui karskusevõitlustest ja -võitudest juttu oli. Läbirääkimistel tähendati, ainult Skandinaavia ja Soome üliõpilased on laiemal määral isiklikult rahvaharidustööle andunud.

Kongressi tegevuse tähtsamaks punktiks oli „Corda Fratres“ liidu uue põhjuskirja kinnitamine. Selle järele on liidu ülesandeks kõige maailma üliõpilaste liikumisi ja korraldusi ühendada, uurida üliõpilasküsimust, luua lähemid vahekordi maailma eri osade üliõpilaste vahel, arendada vastastikkust arusaamist ja sõprust, kihutada neid uurima rahvuste vahekorra küsimust, sümpaatiilikult lugu pidama teiste rahvuste loomusest ja neis valitsevist vaimlistest vooludest jne. Iseäranis tähtis on vastastikkune õppimise ja uurimistöö hõlbutamine väljamaail; viimane asjaolu võiks üksigi kogu liidu tarvilikkust küllalt põhjendada.

Sihtide saavutamiseks peetakse iga kahe aasta järele kongress. Pääle selle asutatakse rahvusvaheline toimekond, mille poole iga üliõpilane võib pöörduda väljamaade ülikooli oludesse ja teaduslikuisse uurimistöisse puutuvate küsimustega. Ka tullakse välja andma kogu ilma üliõpilaste vahelist ajakirja, mitmel tähtsamal maailmakeelel.

Liidu esimeheks valiti järgnevakaks kaheks aastaks Dr. I. Mez Münchenist, sekretäriks mr. M. A. Muñoz Porto-Ricost.

Järgmine üliõpilaste maailmakongress otsustati a. 1915 pidada Montevideos, Uruguays.

Se nistest üliõpilaste ilmakongressidest teati Eestis vaevalt midagi, ka üliõpilastegi keskel. Ehk toob tulevik siingi muutust — jõutakse vahest ehk ainust teadmisest kaugemalegi!

V. Ernits.

Soome üliõpilased ja karskusevõitlus.

Soome võrdlemisi karskusemõtteline üliõpilaskond otsustas ametlikul koosolekul 1. dets. 1913. a. karskeks teha esimese mai, Soome harilikuma joomise päeva. Otsustati kirjalikult Uusimaa kubeneri poole pöörduda, et see alkoholimüügi esimesel mail ära keelaks.

Ülikooli rektoris aga ärkas kahtlus, kas tohib üliõpilaskond ilma ülikooli valitsuse loata oma otsuseid vahetumasti *) kodanlisele ülemusele esitada. Kutsuti n. n. „inspektori kolleegium“ kokku, ja see otsustas 22. dets. 1913 ümber lükata üliõpilaskonna otsuse, vormilistel põhjustel. See otsus anti ametlikult teada üliõpilaskonna koosolekul 29. jaan. s. a.

Ettepaneku tühjakstegemise poolt kõneldid suuremalt osalt Rootsi professorid, kuna soomlased otsust maksma soovitasid jätta, üliõpilaskonnale märkuse tehes, et edaspidi niisugustes asjades ülemusega peab läbi rääkima. Prof. K. Krohn tähendas koguni: see oli kaunim otsus, mida üliõpilaskond on võinud üleüldse teha.

Asja käsitati ajakirjandusesgi elavalt. Rootsi-keelne ajakirjandus kiitis rektori prof. A. Donneri teguviisi hääks, kuna soomekeelsed lehed teises arvamises olid. „Uusi Suometar“ tegi koguni ettepaneku, herra rektor võtku alkoholimüügi keelu palve asi ise ametlikult üles, kui üliõpilaskonna otsus ainult vormivea pärast ümber lükati. Rektor ei ole aga selle ettepaneku pääle seni kuidagi viisi reageerinud.

V. Ernits.

Üliõpilaste hulga puhul Soomes.

Ülikooli rektori avamiskõne (vt. Ül. Leht nr. 1, lhk. 22) näikse Soomes üleüldisele meeolule vastavat. „Ylioppilaslehtis“ nr. 3 s. a. arvab V. S., üliõpilaste majanduslikku toimetulekut peaks võimalikult hõlbutama, nii et õppimise võimalused mitte suguluse sidemist ega rikkusest ei oleneks. Teiselt poolt peaks aga ülikool vabanema sellest degenerereerunud rikkaste hulgast, kes ainult „suguvõsa auks“ studeerivad. Eksamid peaks nii korraldama, et

*) = непосредственно.

neis mitte ainult kätteõpitud teadmisi ei revideeritaks, vaid ka töövõimet ja -oskust. Valik peaks valjum olema.

Need nõudmised on arusaadavad ja otstarbekohased Soome emakeelses ülikoolis. Nõuete suurendamine toob sääl enesega kaasa oma rahva elu täielikumat tundmist, on seega selleltgi seisukohalt õigustatud.

V. Ernits.

Soome üliõpilaste käik Eestis

ja sellega kaasaskäinud nähtused on Soomes elavalt meeli liikuma pannud. „Urheilulehti“ (Võimlemisleht) avaldab oma rahulolematust üliõpilaste mitte viimase võimaluseni karske esinemise puhul. Soome Üliõpilaste Karskuseselts avaldab samuti „Ylioppilaslehtis“ nr. 6 kaebust selle üle, et seltsimehelik kõlbuslik surve reisil küllalt tugev ei ole olnud ja et mõned üksikud on võinud alandada reisiseltskonna väärtust. „Pohjantähti“-nimelises Soome õppiva Nooresoo Liidu häälekandja 5. numbris 1913/14 a. kirjutab sama küsimuse üle pikemalt Dr. Lauri Kettunen. Tema arvates on Eestis joomisesõbra Vene ja Saksa mõjudele Soomest karskendavat vastamõju otsitud ja seda osalt leitudgi. Soome üliõpilased on aga mitmel korral oma esinemisega seda Eesti karskuse liikumist toetajat mõju nõrgendanud: nüüd võivat Eesti jooja üliõpilane kergemini oma südametunnistust rahustada: „Ka nemad joovad!“

Dr. Kettunen rõhutab tugevasti, et tulevikus nõrgad ja kindlusetud pigemini koju jäägu, et mitte kõige algelisemaid aumõisteid haavata.

Nii reageerib karskuse poole püüdev seltskond oma üksikute liigete ebakarske ülesastumise puhul. Ja meil? Meil nähakse pinda venna silmas, aga palki ei panda omas tähele. —

Tehtud etteheidete kohta võtab Soome üliõpilaste Eesti reiskonna juhataja K. U. Suomela „Ylioppilaslehti“ nr. 7. s. a. sõna. Paari veeruni ulatavas keerulikus kirjutuses püüab ta väita, Soome võõraste vastuvõtjate rahulolematust olevat subjektiivne, põhjenevat vahest ehk rohkem selles, et vägijookide maitsemise ettepanekuid tagasi tõrjutud; enese kohta kõige vähemalt tõendab hr. Suomela seda. Kirjutuse lõpul soovib hr. Suomela, et Soome Üliõpilaste Karskuseselts järgmise Eesti reisi puhul väikese „teadetekomisjoni“ omalt poolt kaasa saadaks, kuid kõige kindlamist meestest, sest „Eestist lendab vaevalt luikgi valgena läbi“.

Ei taha ega võigi kõike süüid võõraste vastuvõtjate; iseäranis meie üliõpilaste päält ära veeretada; ei või aga sama Soomegi kaasvõitlejatele eneste kohta soovitada. Igatahes on kõnealusel korral asjatu ja ebaõigustatud „valge luige“ esile toomine. Tahaks uskuda, et nii hästi Soomes kui ka meil seda kahetsetavat viperust tõsiselt võetakse ka selle tekitajate poolt. Juletagu sellest tarvilikka selgitavaid järeldusi teha enese kohta ja antagu asi siis unustusse raugeda: ainult seda on see väärt.

V. Ernits.

□ □ □ □ Toimetusele tulnud kirjad. □ □ □ □

Missuguste abinõudega „Postimees“ oma aadete eest võitleb,

näitab järgmine lugu. Läänud kevadel kavatses Moskva Eesti Üliõpilaste Selts lühikest ülevaadet Moskvas asuvate kõrgemate õpeasutuste üle ajalehtedes avaldada, et ühel ehk teisel viisil abiks olla keskkooli lõpetajatele noortele inimestele, kes mõnesugusel põhjusel väljaspool kodumaad oma haridust tahavad jätkata. Selts kogus teateid 21 kõrgema õpeasutuse kohta; teadetesse kuulusid: teadusharu ja pärastpoolne praktiline tegevus, õpeaeg, õpemaks, sisseastumise tingimused iga õpeasutuse kohta eraldi ja lõpuks paar üleüldist lauset elu- ja töötingimustest Moskvas üleüldse. Esimestel juuni päevadel viis Seltsi eestseisuse asemik Tartu sõites käsikirja isiklikult Postimehe toimetusse ja palus seda avaldada. Lubati läbi vaadata. Et aga lähemal päivil kirjatükk ei ilmunud, läks Seltsi eestseisuse asemik ilmumatusse põhjuste järele kuulama. Toimetus teatas preili Dr. Sild'i kaudu, kes ise välja maal oma doktori auukraadi on saanud, et tema, täh. toim. käsikirja avaldada ei või: . . „meie ei või ometi omi noori inimesi maalt välja meelitada, meie näeksime, et nad kodumaal edasi õpiksid, siis jäävad nad ka kodumaale, kuna nad väljaspool õppides Eestile täiesti võõraks jäävad, ja meil on ju haritud jõudusid nii tarvis . . . teie teated on nii igakülgsed ja täielikud, et nad teisiti kõlada ei või kui nooresoo Moskvasse k u t s u m i s e n a“ jne. jne. Kui Seltsi eestseisuse asemik selle pääle käsikirja tagasi palus, et seda teistes lehtedes avaldada, paluti teda lähemal päivil tulla: kõik toimetuse liikmed ei olla praegu sääl. Teisel päeval teatati aga, et käsikirja kuidagi moodi

võimalik ei ole leida, kuid lubati otsida ja paluti uuesti tulla. Kolmandal päeval teatati juba üsna kindlalt, et käsikirja üles ei leia, kuid anti lootust, et see suve vältusel leitakse ja lubati, võib olla, isegi avaldada, sest „see on ju ükskõik, kunas ta just ilmub, ega augustiski veel hilja ole“. Augusti lõpul aga andis päätoimetaja hr. J. Tõnisson kirjaliku tunnistuse, et Moskva Eesti Üliõpilaste Seltsi poolt avaldamiseks saadetud käsikiri „keskkooli lõpetajatele“ „kuhugi kõrvale on sattunud“ ja teda sellepärast võimalik ei ole tagasi anda.

Sügisel, kui Seltsi liikmed jälle kokku tulid (suvisel koolide vaheaja ja eestseisuse Moskvast äraoleku tõttu ei olnud võimalik uut käsikirja sel kevadel enam kokku seada), leiti kahjuks, et vaev teadete kogumisel täiesti asjata nähtud ja kohused tulevaste noorte seltsimeeste vastu täitmata olid. Ühtlasi ei võinud Seltsi tunnistamata jätta, et käsikirja kaotamine „Postimehe“ poolt mitte vähem kui v ä l j a m õ e l d u d e t t e k ä ä n e oli selleks, et Seltsi suud niisuguse radikaalse abinõuga vähemalt selleks aastaks sulgeda. Seda arvamist tõendab iseäranis see asjaolu, et toimetuse käsikirja viimaks ikkagi avaldada lubas, täh. siis, kui sellel enam praktilist väärtust ei oleks olnud. Lõpuks leidis Seltsi põhjendamatu ja haavava olevat kahtlustuse, et kõik need, kes väljaspool kodumaad õpivad, kodumaale ja oma rahvale kadunud on ja et nad selle kadumise teele ka teisi meelitavad. Kaugelt suurem hulk Moskva Eesti Üliõpilaste Seltsi liigetest on aga pärast ülikooli lõpetamist just kodumaa oma tööpõlluks valinud ja võõrsile jäänud on vahest ainult need, kellel kodumaal elukutse kohast tööpõldu ei ole, või kellel Eesti mõjuvis ringkonnades tarvilik seljatugi puudub. Seda peab aga vististi isegi Postimees tunnistama, et tema paljukiidetud „isiklik tublidus ja ametioskus“ üksi meil Eestis veel leiba ei anna.

Sellekohase protesti jättis „Postimehe“ toimetuse avaldamata ja saatis Seltsile järgmise kirja, mille siin sõna-sõnalt esitame:

„Väga austatud Moskva Eesti Üliõpilaste Seltsile, Moskvast.

Teie protesteerite oma kirjas „kahtlustuste vastu“, nagu võõrduks väljaspool õppiv noorsugu kodumaast. Meie arust ei ole siin kahtlustustega tegemist, vaid arvamise, mis meil Teie poolt saadetud kirja kohta oli. Meile paistis, nagu ei oleks selle kirja sisu mitte sellelt seisukohalt üksi kokku seatud, et Moskvasse õppima tulejaile nõu ja juhatus anda, vaid oli, nagu tehaks Moskva ülikooli minekuks veidi propagandat. Toimetusel ei ole aga iseäralikku põhjust ühte ehk teist ülikooli iseäranis kohaseks tunnistada, iseäranis neid, mis väljaspool kodumaad

on. Sellelt seisukohalt jäi Teie kiri avaldamata. Kui Teie ainult teateid ja nõuandeid avaldate, oleme alati valmis neid ära trükkima.

Teie kirjal ei olnud seda tähendust juures, et teda avaldamatuse puhul tuleb alal hoida, nagu meie seda „Postimehe“ pääs alal hoitavate kirjade kohta teatame; ainult niisuguse tähendusega kirjad hoitakse alal. Meie leiame sellepärast, et Teie kahetsuse avaldamine meie „ebakorrekti ümberkäimise“ pärast niisama vähe kohane on, kui etteheide, et „Postimehe“ süü läbi nüüd tähtis asi tegemata jäänud. Meil ei võinud aimugi olla, et Teie teated, mida nii tähtsaks peate, ainult ühte kirja panite ja neist omale ärakirja ei jätnud.

Postimehe toimetus on alati valmis Teie poolt kõike avaldama, mis Teie seltsisse ja vahekorrasse kodumaaga puutub, kuid toimetusele peab ka alati vabadus jääma sissesaadetud kirjadest avaldamata jätta, mida ta otstarbekohaseks ei pea. Meie tunnistame hää meelega, et just praegune Moskva E. Ül. Selts alati suurt osavõtmist kodumaa käekäigust on üles näidanud, kuid see on üsna ise asi põhjusemõttelise küsimuse juures.

Postimehe toim. nimel A. J ü r g e n s t e i n.“

See kiri räägib ise enese eest, ega ole meil siia enam midagi juure lisada.

Moskvas, dets. 1913.

Moskva Eesti Ül. Selts.

Üleskutse Eesti Üliõpilastele.

Meie Eesti õppiv noorsugu on mitmesse linna laiali lagunened. Vähe sellest, igas linnas on üliõpilasi nii mitmest organisatsioonist ja nii mitmet liiki. Viimasel ajal on hakatud südikamalt kõnelema sellest, et meil ühesuguste huvide läbi võimaldatud lähem ühendus loodaks. Ka on esimene tegelik samm sellel alal „Üliõpilaste Lehe“ asutamisega tehtud. See ühendus on aga enam välist laadi. Meie peaksime rohkem isiklikult üksteisele lähemale astuma, tundma õppima, mis meil Eesti üliõpilastel ühist, ja mitte seda, mis meid lahutab.

Ei kuule vist keegi esimest korda ühest üleüldisest „Üliõpilaste päevast“. Ühest päevast, millal kõik Eesti üliõpilased kokku tulevad ja midagi toime panevad.

Meile tulevad tahtmata Greeka Olümpia mängud meele. Eks olnud need mängud sündmuseks, kus õitsev Greeka noorus

kokku tuli ja näitas, missugune ta õieti oli. Et isiklikud omadused võimalikult selgemini nähtavale tuleksid, pandi võistlused toime. Ja Greekama — see nii väikestes linnades ja riikidesse tükeldatud maa — tundis enda ühise maa olevat. Ja kirjeldamatu rõõm valitses selles linnas, kust võitja pärit oli.

Kas ei jatkuks vaimustust ka meil Eestis niisugusid mängusid toime panna? Greekamaal olid omad linnad, kes kangelasi välja saatsid — meil on omad üliõpilaste seltsid, kes siin teineteisega ühel alal võistleva võiksid hakata.

Mineval sügisel tehti algus Eesti Üliõpilaste Lawn-Tennise võistlustega. Meie ettepanek on sel sügisel ühtlasi ka Eesti Üliõpilaste vahelisi Olümpia mängusid Tartus ära pidada.

Et meie toetuse pääle kindlad oleme ja meie kirjavahetust võimalikult lühendada soovime, siis arvasime siia juure ka programmi ettepaneku lisada.

- 1) 100 m. jooks.
- 2) 400 m. jooks.
- 3) 1500 m. jooks.
- 4) Diskuse heitmine.
- 5) Kuuli tõukamine.
- 6) Oda viskamine.
- 7) Kõrguse hüpe hooga.
- 8) Kõrguse hüpe hoota.
- 9) Kauguse hüpe hooga.
- 10) Kauguse hüpe hoota.
- 11) Kepi hüpe.
- 12) Viievõistlus: 100 m. jooks, diskus, oda, kuul, kauguse hüpe hooga; punktid üleüldistest võistlustest võetakse arvesse.

Mängude korraldus:

Iga selts valib ühe asemiku korraldavasse toimekonda, viimane võib 3—5 liikmelise täidesaatva komisjoni valida.

Asemikkude toimekonna ülesandeks on pidu lähema eeskava kokkuseadmine, pidupäeva korraldus, pidu aja kindlaks määramine, allikate leidmine kulude katmiseks ja n. e.

Soovitav oleks, et seltsid väikese toetuse määraksid. O'sus toetamise asjas ei saa milgi juhtumisel tingimiseks olema osa võtta. Vabaks jääb niisama tegelikult osavõtjatele esinimine spordi ülikonnas või mitte.

„Vironia“ spordi osakond on valmis esialgist kirjavahetust ja asjaajamist kuni korraldava toimekonna Tartusse kokkutulekuni enese pääle võtma. Sellepärast, põhjusemõtteliku nõusolekut eeldades, palume meile oma otsust teatada, et meil võimalik oleks

otsekohe valitud asemikuga kõikide lähemalt asjasse puutuvate küsimuste üle kirjavahetusse astuda. Ühtlasi palume saata Teie seltsi liigete nimekirja, kes võistlustest tahavad osa võtta, täiendavad ettepanekud eeskava kohta j. n. e.

Spordi päev peaks meie arvates viimastes augusti kuu päevades toime pandama, võimalikult Eesti Põllutöö Näituse ajal, mil üliõpilasi Tartusse kogub ja „Lehe“ asemikkude ükogu istumised ära peetakse.

Kui Tartu üliõpilaste organisatsioonide eestvõttel valmis olakse eeskava mitmekesisemaks muutma, võiks juba selgi aastal Üliõpilaste Spordipäev — Üliõpilaste Päevaks laieneda.

„Vironia“ spordi osakonna asjaajaja on Reinhold Janson.

Kõige austusega

„Vironia“ spordi osakonna nimel R. Janson.
stud. chem.

„Vironia“ Riga, Dorpater Str. № 55-a, Q. 12.

Eesti Üliõpilaste organisatsioonid ja nende adressid:

(„Ü. L.“ nr. 1 on mõned vead juhtunud.)

Tartus:

1. „Eesti Üliõpilaste Selts“, Viljandi uul. № 1.
2. E. Ü. S. „Ühendus“, Raatuse uul. № 23.
3. Korp. „Fraternitas Estica“, Jakobi uul. № 65.
4. Korp. „Sakala“, Veski uul. № 53 a.
5. Korp. „Ugala“, Pihkva uul. № 20.
6. Tartu Eesti Naisüliõpilaste Rühm — asumisel.

Peeterburis:

1. Peeterburi Eesti Üliõpilaste Selts С.-Пбург, Васильевскій остр. Средній пр. 59, кв. 4.
2. E. Ü. S. „Rõhjala“, Садовая ул. 35, кв. 38.
3. P. E. Ü. S. „Imarine“, Лѣсной Старо-Парголовскій пр. 29, кв. 4.
4. Põllumajanduse teaduse P. E. Ü. S. „Taim“. СПбург—К. о. Высшіе Сельско-Хозяйственные Курсы. Эстское Землячество.
5. Korp. „Fraternitas Rotalia“, С.-Пбург, В. о. 2 линія 43, кв. 7.

Riias:

1. Riia Eesti Üliõpilaste S. Елизаветинская 20, кв. 11.
2. Корп. „Vironia“, Дерптская 55-а, кв. 12.

Moskvas:

1. Moskva Eesti Üliõpilaste Selts, Москва, Долгоруковская ул. 18, кв. 2.

Saksamaal Strelitz'is:

1. Eesti-Suomi (Estonia-Fennia).

„Ü. L.“ toimetuse palub kõiki E. Ü. organisatsioone, mis siin nimetamata on jäänud, lahkesti oma adresse toimetusele saata. Ühtlasi ootab toimetuse organisatsioonidelt teateid nende tekkimise, kasvamise ja tegevuse üle.

Toimetuse liikmed: A. Bachmann, V. Jõuram ja J. Ainson.
Adress: Юрьев (Дифл.) G. Zirk'i trükikoda.

Vastutav toimetaja ja väljaandja Villem Grünthal.

J. Birnbaumi

Päevapildi töökoda

===== Tähe uul. nr. 70. =====

Kõiksugu päevapildi tööd üliõpilastele ja teistele kooliõpilastele 20% odavamalt. — Suurendused tushiga ehk õlivärviga üle koloreeritud 2—5 rublani.

===== Avatud hom. kella 9 kuni õhtu k. 8-ni. =====

Võtame tellimisi kõiksuguste Vene- kui ka väljamaa raamatute ja ajalehtede pääle vastu. Tellimised saavad ruttu ja korralikult täidetud.

Austusega

Postimehe raamatukauplus

Tartus, Rüütli uul. 9.

„Eesti Üliõpilaste Selts“

soovitab omast kirjastusest:

Eesti Üliõpilaste Seltsi album — (II leht — 50 k., III — 50 k., IV — 60 k., VI — 30 k., VII — 60 k. ja VIII — 45 k.); eelviimane leht on pühendatud Tartu ülikoolile ja viimane — Ch. Darwini mälestusele.

A. L ä t e: **Neli laulu klaveri kaasmängul**, hind 60 kop., üksikult 20—30 k.

„**Eesti Kirjameeste Seltsi**“ pärandusest: Aastaraamat 1875—1879 ja 1881—1890. Aastakäigu hind 20 kop. Huvitavad iseäranis meie lähema mineviku voolude ja vaimuelu tundma õppimiseks.

„**Eesti kirjanduse võldupidu raamatud**“ I ja II — à 10 kop., (ka nootidega).

C. R. J a k o b s o n, **Kolm isamaa kõnet** I, h. 5 k. Pööret tegev, otse revolutsiooniline kihutuskõne oma aja kohta.

Pildikirjastus: E. A h r e n s i näopilt — 10 kop.; Dr. F. R. Kreutzvaldi näopilt — 10 kop.

Uuem kirjandus:

1. **Sirvilauad** 1914, h. 10 kop.
2. J. T ö n i s s o n: **Põhjamaade rahvaülikoolid**, hind 5 kop.
3. J. R o o s: **Põltsamaa minevik** — h. 5 kop.
Seltsi kaudu ostjaile 40% hinnaalandust,

Uus rahvalik-teaduslik poliitika, teaduste, kirjanduse ja kunsti kuukiri

Vaba Sõna

Vastut. toim. P. V. Epler, väljaandja B. Linde.

Vaba Sõna ilmub korralikult iga kuu mitmekesise sisuga. **Vaba Sõna** paneb oma sisu rahvalik-teaduslikkuse ja mitmekesisuse pääle iseäralikku rõhku. Kõik moderni kultuuri probleemid, uued voolud ja ideed teaduses, kirjanduses ja kunstis, ja tähtsamad päevaküsimused leiavad tema veergudel tähelepanekut, asjalikku ja teaduslikku valgustust. **Vaba Sõna** toetab hulk kaastöölisi kodu- ja väljamaal.

Iga number vähemalt 32 lhk.

Nr. 2. 1914 ilmunud. Sisu:

L. Olesk: Linnavalimised; P. Rubel: Intelligentskust liikumisest; G. Gustaw Suits: kiri „Kiirele“; J. Jans: Ernst Haackel 80-a. sünnipäevaks; Friedebert Tuglas: Onne saar; Julian Lürv: Mul kannatlik, hää sõda on; Bernhard Linde: Kaks mälestuse päeva; Johannes Semper: „Enthusiasmi kultuur“; K. Michelson: Vooduseimed I (arvustus).

Tellimiste vastuvõtmine 1914 a. pääle kestab edasi.

Tellimise hind:

Postiga 2 rbl. aastas, 1 rbl. 50 kop. pooles aastas.

Postita 1 rbl. 80 kop. aastas, 95 kop. pooles aastas.

Üksik number 20 kop.

Kirjade adress: гop. Юрьев, Лифл. губ., Vaba Sõna. — Toimetuse ja talituse: Tartus, Rüütli uul. nr. 4. — Toimetaja kõnetunnid kolmap. kella 5—6 p. l. — Talitus avatud äripäevadel kella 10—2 e. l. ja 5—7 p. l. — Telefon 364. Postkast 10.

Osaihisus „Noor-Eesti“ Kirjastus.

„Üliõpilaste Leht“

ilmub 8 korda õpeaastas, 4 numbrit enne, 4 numbrit pääle jõulu.

Tellimise hind:

aastas ühes postikuludega 150 kop., üksik number 20 kop.

Adress: Юръев (Лифл). G. Zirk'i trükikoda.

